

FROM THE GALLERY ARCHIVES

Although the advancement in avant-garde styles in Kosova was less dynamic during the 1950s due to a lack of cultural and educational institutions, a swift rise in Kosova modernism can be tracked through the catalogs of spring salons starting in 1973.

These annual exhibitions, which changed name over the years, were held in various spaces until the establishment of the National Gallery in 1979 organizing the salon's sixth edition. As Kosova gained the right to education in the Albanian language, a national culture began crystalizing and a visual language was simultaneously taking root. Kosovar artists had to toe the line between the cultural exchanges under the Yugoslav system, and the censorship of works considered nationalistic. Consequently, a unique Kosovar modernist style emerged, characterized by relying heavily on symbolic expression as a means of self-censorship and preservation. These catalogs provide a fascinating throughline for these cultural and stylistic developments.

This is evident in Simon Shiroka's work, who integrates the traditional Albanian metalwork of filigree with distinctly geometric human forms, faces forlorn and longing. Hilmija Ćatović painting in Saloni IV, 1977, a patchwork landscape, depicts a haunting man in the foreground gazing at the viewer with sealed lips, as his female counterpart sits in wait on a picnic blanket further into the picture plane. By Saloni VI, 1979, Ćatović revisits the same landscape, but the persons are no longer present. These developments can be examined also in the work of the sculptor Zoran Karalejić who participated in several editions. His first work in Ekspozita Pranverore, 1973 is an existential humanoid, whittled away and elongated. By Saloni IV 1977 he had completely broken away from the human form, having created instead what can only be described as an amorphous mass of cells.

The catalogs of the 20 editions of this exhibition, found in the gallery's archives, testify to the enduring work of a generation of artists in constant dialogue with modernist movements and most importantly, in constant dialogue with themselves.

Text by Drita Kabashi, Art Historian

 NGA ARKIVAT E GALERISË

Edhe pse avancimi në stilet avangarde në Kosovë ishte më pak dinamik gjatë viteve 1950 për shkak të mungesës së institucioneve kulturore e arsimore, një ngritje në modernizmin kosovar mund të gjurmohet përmes katalogëve të salloneve pranverore duke filluar nga viti 1973.

Këto ekspozita vjetore, të cilat ndryshuan emërimin përgjatë viteve, u mbajtën në hapësira të ndryshme deri në themelimin e GKK-së në vitin 1979 e cila organizoi edicion e gjashtë të sallonit. Kur Kosova fitoi të drejtën e arsimit në gjuhën shqipe, një kulturë

kombëtare filloi të kristalizohej dhe njëkohësisht një gjuhë vizuale po lëshonte rrënjë. Artistët kosovarë duhej të konformoheshin me shkëmbimet kulturore nën sistemin jugosllav dhe censurën e veprave që konsideroheshin nacionaliste. Rrjedhimisht, u shfaq një stil unik modernist kosovar, i karakterizuar me shprehje simbolike si mjet vetëcensurimi dhe ruajtjeje. Këta katalogë ofrojnë një pikënisje të rëndësishme për hulumtimin e këtyre zhvillime kulturore dhe stilistike.

Kjo është evidente në veprën e Simon Shirokës, i cili gërsheton punimet tradicionale shqiptare të metalit të filigranit me forma gjeometrike njerëzore, fytyra të dëshpëruara dhe të përmalluara. Piktura e Hilmija Ćatoviç në Saloni IV, 1977, në plan të parë të peisazhit paraqet një burrë të përhumbur që shikon shikuesin me buzë të mbyllura, ndërsa më tej në plan është një femër e cila pret ulurnë një batanije pikniku. Në Salonin e VI, 1979, Ćatović riviziton të njëjtin peizazh, por personat nuk janë më të pranishëm. Këto ndryshime mund të analizohen edhe në veprën e skulptorit Zoran Karalejić i cili mori pjesë në disa edicione të salloneve. Vepra e tij e parë në Ekspozita Pranverore, 1973 paraqet një pothuasje njeri ekzistencial, i zbehur dhe i zgjatur. Kurse në Salonin e IV, 1977 ai shkëputët plotësisht nga forma njerëzore, duke krijuar në vend të kësaj atë që mund të përshkruhet vetëm si një masë amorfe qelizash.

Katalogët e 20 edicioneve të kësaj ekspozite, që gjenden në arkivat e galerisë, dëshmojnë për punën e brezi artistësh në dialog të vazhdueshëm me lëvizjet moderniste dhe më e rëndësishmja, në dialog të vazhdueshëm me veten.

Teksti nga Drita Kabashi, Historiane e artit